

Pere Gil, *Història moral de Cathalunya*. Edició a cura de Rodolfo Galdeano Carretero, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Secció Històrico-Arqueològica, 2017, 560 pp., ISBN: 978-84-9965-174-3

Pere Gil (Reus, 1550-1622) va ser una de les personalitats més transversals en la Catalunya dels segles XVI i XVII. Des que va ingressar en la Companyia de Jesús amb 23 anys, l'any 1574, després d'haver cursat estudis de filosofia, la seua vida va esdevenir una consecució d'èxits: relacionat amb algunes de les personalitats més importants de la ciutat comtal com eren els bisbes i els virreis, i amb una producció teològica i historiogràfica més que notable. Sols quatre anys després d'entrar en la Companyia es traslladava al col·legi de Betlem per impartir lliçons de teologia, poc després d'entrar en contacte amb el cercle espiritual d'Estefania de Rocabertí, un espai que li valdria conèixer personalitats del renom de Diego Pérez de Valdivia.

A més de la influència de Lluís Joan Vileta en la seua formació acadèmica, marcadament lul·lista, la seua proximitat amb el bisbe Joan Dimes Loris va ser un catalitzador important en la producció escrita de Gil, que va confegir les *Vidas de sants de Cathalunya*, el *Memorial de manaments* i el *Modo de ajudar a ben morir*, tres projectes vinculats a la seua relació amb el bisbe. Al seu torn, i en un altre àmbit, va engegar la redacció de quatre volums que havien de contar la història de Catalunya seguint el model epistemològic de la Companyia de Jesús, segons destaca l'autor de l'edició que ací ressenyem (Galdeano 2017: LXXVI). Mentre Pere Gil duia a terme tota aquesta producció, encara va exercir de confessor dels virreis barcelonins, el duc de Feria i el duc de Maqueda, i va acompanyar aquest últim a Sicília; va ser rector del col·legi de Betlem i provincial d'Aragó, tal com l'estudi biogràfic del present volum descriu.

És innegable, per tant, que una personalitat del caliu de Gil desperta l'interès dels estudiosos per la seua vida vinculada a diverses institucions i personalitats, com també pels fruits d'aquestes relacions: confessor, autor, mediador... més encara si, com esmenta Galdeano, és l'autor del primer projecte reeixit de caire historiogràfic sobre Catalunya, gràcies a l'abast cronològic de la *Història cathalana*. Rodolfo Galdeano ha estat l'editor del segon volum d'aquesta obra historiogràfica, la *Història moral de Cathalunya*, mitjançant la qual ens ofereix un nou estudi biogràfic de l'autor i una anàlisi del volum editat, a més de l'edició corresponent. L'aportació de Galdeano, almenys en l'apartat biogràfic de l'autor, no naix del no-res, sinó que parteix de les recerques d'altres investigadors interessats en Gil, com ara l'aportació biogràfica de Philippe de Alegambe en la *Bibliotheca Scriptorum Societatis Iesu*, la ressenya de Josep Maria Benítez en *Jesuïtes i Catalunya: fets i figures* o les entrades del *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya* i el *Diccionario histórico de la Compañía de Jesús*. Cal destacar que totes

aquestes informacions van ser compilades per Josep Iglésies en l'estudi introductori a la transcripció de la *Geografia de Catalunya* l'any 1949, que van ser ampliades i actualitzades per la historiadora Maria Mercè Gras en la reedició del text el 2002. Ara ha estat Rodolfo Galdeano, historiador de l'art, l'encarregat d'agafar el relleu i eixamplar l'estudi biogràfic de Gil, que introdueix el contingut principal del seu llibre, l'estudi i edició de la *Història moral de Cathalunya*, la segona part del projecte historiogràfic del reusenc, que suposa una aportació original i necessària per al món investigador.

L'estudi i edició de la *Història moral de Cathalunya* en qüestió va encapçalada per una llista d'abreviacions, un contingut comú d'aquesta mena d'obres, seguit d'un pròleg a càrrec de Joaquim Garriga i Xavier Torres, que avalen l'aportació de Galdeano. El dos apartats principals són l'estudi preliminar i l'edició del text; finalment trobem la bibliografia emprada, l'índex de noms i l'índex general. Si centrem la nostra atenció en l'estudi preeliminar, aquest es divideix al seu torn en una introducció, un apartat de caire biogràfic amb títols com ara «L'escola lul·lista de Lluís Joan Vileta» o «El guiatge espiritual de beates i monges»; tot seguit hi aporta els resultats del que s'intueix com una recerca exhaustiva al voltant de l'obra que s'edita, amb entrades que expliquen, d'una banda, com està confegit el discurs de l'obra en conjunt i el segon volum en concret, o, de l'altra banda, les particularitats del capítol x d'aquest volum, en què el concepte «moral» s'aplicarà de forma exclusiva al procés de selecció de les fonts que emprà l'escriptor per tractar els temes més controvertits, relacionats amb el caràcter històric dels drets catalans, i no al procés per arribar a Déu. Tanca l'estudi l'explicació dels criteris que s'empren en l'edició, d'acord amb els objectius de l'editor.

Com ja havíem indicat, l'estudi biogràfic naix de les recerques anteriors, de manera que fins i tot hi trobem alguns epígrafs coincidents entre Iglésies i Galdeano, com són la relació de Pere Gil amb Joan Dimes Loris, la seua vida vinculada al col·legi de Betlem o l'estada a Itàlia i Mallorca, entre d'altres. Però, cal dir que Galdeano no es limita a reproduir les informacions que ja teníem, sinó que més aviat hi aporta una versió més exhaustiva d'aquests apartats, juntament amb altres de nous i de gran vàlua. No sols es val de la feina dels seus predecessors en la matèria, sinó que en recull les hipòtesis que va llançar Iglésies i els dona resposta quan és possible, com per exemple davant el dubte sobre el tercer rectorat de Pere Gil al col·legi de Betlem, el qual Iglésies no pogué datar amb certesa.

Pel que fa a l'estudi centrat en l'obra, Galdeano opta per revisar els continguts de la primera part de la *Història*, atès que, juntament amb el volum que ell edita i dos més que enuncia, conformen un projecte historiogràfic complet, per la qual cosa no tindria sentit obviar l'existència d'un volum previ ja publicat. A més, hi aporta una anàlisi aprofundida dels continguts que conformen la *Història moral* que construeix a

partir de l'explicació del projecte en conjunt, l'emmarca dins el corrent historiogràfic del qual participa i, a més, acara la metodologia amb les obres de José de Acosta i Giovanni Arca, deutors del model jesuïta. És força interessant la tasca de cerca de les fonts que Pere Gil feu servir a l'hora de redactar els diferents apartats de la seua obra, quins arguments va emprar d'acord amb altres autors, de manera que ens ofereix una perspectiva que supera els límits del text de Gil en connectar-lo amb altres obres historiogràfiques del moment.

Si ens centrem en l'edició, just en les pàgines corresponents a la descripció dels criteris que s'aplicaran al text de Gil, ja podem intuir que parcialment segueix els criteris habituals d'aquesta mena d'edicions però que, alhora, n'incorpora d'altres concrets, com ara el fet de respectar els punts i a part del manuscrit, així com la disposició dels títols. Seguint el seu objectiu de respectar al màxim el text original, Galdeano fa servir diversos signes en el text, com ara cometes, barres inclinades, claudàtors o parèntesis que, juntament amb altres indicacions sobre la disposició del text en el manuscrit com ara la foliació, la referència al recto o verso de la pàgina i, a més, les notes a peu de pàgina donen com a resultat un text visualment massa carregat en alguns casos. L'editor podria haver optat per dividir el text en seccions que serviren per referenciar els canvis o afegits sobre el text, i disposar-los conjuntament en un apartat de variants i, alhora, per ordenar les notes històriques i literàries, mentre que les geogràfiques es podrien haver aportat en un apèndix per tal d'alleugerir l'anotació. Són, en tot cas, opcions que no desmereixen la feina feta, però que haurien ajudat potser a llegir l'obra de Gil d'una manera més fluida i sense entrebancs.

Hi ha altres elements que, des del nostre punt de vista, podrien haver contribuït a fer el text més assequible al lector. Per exemple, l'eliminació de la duplicació d'algunes grafies que no serveixen per distingir dos sons diferenciats, com ara la *f*, un fenomen que si bé no s'estén al llarg de tot el text, sí que apareix de forma recurrent en alguns capítols. De la mateixa manera, l'opció de respectar parcialment la puntuació del manuscrit potser no és del tot coherent, perquè en canvi no es respecta l'antiga puntuació de la resta del manuscrit, que és autògraf, i topa amb les normes habituals d'edició que se segueixen a casa nostra. És especialment remarcable en els casos en què la puntuació original fragmenta el desenvolupament d'un mateix argument en dos o més paràgrafs separats; no creiem, per tant, que fer servir aquest criteri millore l'edició. Amb tot, s'ha de dir que els criteris se segueixen de manera escrupolosa, i que les opcions de l'editor s'expliquen als criteris. Tornant a la disposició de les notes, cal advertir que el text conté prop de tres mil notes que desenvolupen continguts diferents, entre les quals hem de destacar aquelles que connecten l'argumentació de Gil amb les obres dels seus coetanis, atès que l'autor en fa referència al llarg de tot el

text i es refereix a les lectures que fa servir per donar suport als seus arguments. La tasca d'anotació del text és, per tant, més que notable.

En definitiva, cal destacar la rigorositat en el tractament de les fonts per part de l'investigador i la capacitat d'oferir-nos un estudi actualitzat sobre la figura de Gil i la seua obra. La seua proposta respon a la necessitat d'actualitzar les recerques, de dur a terme estudis que vinculen d'alguna forma autors, obres i períodes, la qual cosa permet engegar noves línies de recerca. De la mateixa manera, l'edició de la *Història moral de Catalunya* participa de la necessitat imperiosa de fer accessibles els textos al conjunt de la comunitat investigadora, que rep gràcies a l'aportació de Galdeano una nova eina per estudiar Pere Gil i per continuar avançant en els estudis historiogràfics del període modern.

ARANTXA LLÀCER MARTORELL
Universitat de València
arantxallacer@gmail.com
ORCID 0000-0002-3112-2460